

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

CRIMINAL LEGAL CHARACTERISTICS OF COLLABORATION ACTIVITIES IN UKRAINE

Грицюк І.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Державний податковий університет

Поліщук Д.О., аспірант кафедри кримінального права та процесу
Державний податковий університет

Стаття присвячена аналізу кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності в Україні, розгляду об'єктивних та суб'єктивних ознак складів досліджуваного кримінального правопорушення. На підставі аналізу наукових джерел досліджено зміст поняття «колабораційна діяльність» та висвітлені нормативно-правові акти, які регулюють цю сферу правовідносин.

Проведено аналіз вибіркового частин досліджуваної ст. 111-1 КК України. Встановлено, що основним об'єктом кримінального правопорушення колабораційної діяльності є національна безпека та суверенітет держави, а додатковими об'єктами можуть бути громадський порядок, економічна стабільність, право власності та життя громадян. Розкрито об'єктивну сторону кожного з передбачених ст. 111-1 КК України кримінальних правопорушень, які відображають найбільш поширені варіанти добровільної співпраці з державою-агресором під час тимчасової окупації. Визначено, що кримінальній відповідальності за вчинення колабораційної діяльності підлягає осудна особа, яка є громадянином України і на момент вчинення кримінального правопорушення має повних 16 років. Автором встановлено, що суб'єктом кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1, 2, 3, 5, 7, 8 статті 111-1 КК України може бути лише громадянин України; кримінальні правопорушення, які передбачені чч. 4, 6 ст. 111-1 КК України можуть вчинятися загальним суб'єктом. Визначено, що суб'єктивна сторона включає наявність прямого умислу та для окремих частин ст. 111-1 КК України наявність специфічної мети, яка зазначається у диспозиції.

Виділено основні ознаки відмежування колабораційної діяльності від інших складів злочинів, передбачених КК України, таких як державна зрада (ст. 111 КК України), пропаганда війни (ст. 436 КК України), створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК України), пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України).

Автором виділені ключові проблеми, які виникають на практиці при кримінально-правовій кваліфікації колабораційної діяльності, такі як необґрунтоване переслідування колаборантів, застосування справедливого покарання, відсутність єдиної судової практики, недостатність доказової бази та запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: анексія, держава-агресор, державна зрада, квазіреспубліка, колаборант, колабораційна діяльність, кримінально-правова характеристика, національна безпека, окупована територія, територіальна цілісність та недоторканність.

The article is devoted to the analysis of the criminal legal characteristics of collaboration activities in Ukraine and considered of objective and subjective features of the elements of the criminal offense under study. It is investigated the content of the concept of "collaboration activity" based on the analysis of scientific sources and highlighted the legal acts regulating this area of legal relations.

An analysis of selective parts of the studied Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine is provided. It is established that the main object of the criminal offense of collaboration is the national security and sovereignty of the state, and additional objects may include public order, economic stability, property rights and lives of citizens. An objective aspect of each of the criminal offenses provided for in Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine is revealed, which reflect the most common options for voluntary cooperation with the aggressor state during the temporary occupation. It has been determined that criminal liability for collaboration is imposed on a sane person who is a citizen of Ukraine and is at least 16 years old at the time of the criminal offense. The author establishes that only a citizen of Ukraine can be a subject of criminal offenses under Parts 1, 2, 3, 5, 7, 8 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine; criminal offenses under Parts 4, 6 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine may be committed by a general subject. It is determined that the subjective side includes the presence of direct intent and, for certain parts of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, the presence of a specific purpose which is specified in the disposition.

It is highlighted the main features of separation of collaboration activities from other crimes under the Criminal Code of Ukraine, such as state treason (Article 111 of the Criminal Code of Ukraine), war propaganda (Article 436 of the Criminal Code of Ukraine), creation of a terrorist group or terrorist organization (Article 258-3 of the Criminal Code of Ukraine), aiding the aggressor state (Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine).

The author identified the key problems that arise in practice in the course of criminal legal qualification of collaboration activities, such as unjustified prosecution of collaborators, application of fair punishment, lack of uniform court practice, insufficient evidence base, and suggested possible ways to resolve them.

Key words: annexation, aggressor state, state treason, quasi-republic, collaborator, collaborative activity, criminal legal characteristics, national security, occupied territory, territorial integrity and inviolability.

Постановка проблеми. Колабораційна діяльність є новим видом кримінального правопорушення у Кримінальному кодексі України (далі КК України). Першочерговою причиною вчинення діянь, що мали ознаки колабораційної діяльності за часів незалежності України стало розв'язання російською федерацією у лютому 2014 року гібридної війни проти нашої держави, анексія Автономної Республіки Крим, окупація частини Донецької та Луганської областей, а також утворення на цих територіях своїх терористичних угруповань. Проросійська частина населення окупованих територій – громадян України з метою задоволення власних амбіцій та інтересів зради свою державу шляхом переходу на сторону ворога.

Вісім років колабораційна діяльність в Україні не визнавалася юридично як окремих склад кримінального правопорушення, а на практиці найбільш небезпечні

акти таких діянь, які вчинялися на території Автономної Республіки Крим, як тимчасово окупованої території рф, кваліфікувалися за ст. 111 КК України «Державна зрада» або ст. 436 КК України «Пропаганда війни» [1]. Як свідчать дані Єдиного державного реєстру судових рішень за іншою статтею КК України, а саме за ст. 258-3 до 15 березня 2022 року кваліфікували такі діяння як співпраця громадян України з представниками терористичних організацій «днр» та/чи «лнр» [2, с. 88–101].

Після подій 24 лютого 2022 р., коли країна-терорист російська федерація відкрила новий етап агресії проти України та повномасштабно вторглася на територію нашої держави, розв'язавши кровопролитну війну, поширилися випадки переходу українців на бік ворога та вчинення злочинних дій яким на практиці при кваліфікації за

об'єктивними та суб'єктивними ознаками не було відповідної статті якій би відповідав конкретний склад кримінального правопорушення.

Збільшення кількості актів деліктної поведінки, які посягають на основи національної безпеки України, а без відповідної криміналізації таких діянь та відсутності справедливого покарання ставили під загрозу сам факт існування українців як нації та України як самостійної незалежної держави, призвели до появи у березні 2022 року у КК України нової статті 111-1 «Колабораційна діяльність» згідно із Законом № 2108-ІХ від 03.03.2022 [3].

Зважаючи на проаналізовані вище загрози національній безпеці України, а також на зростаючу кількість облікованих кримінальних правопорушень за новою ст. 111-1 КК України (за офіційними даними Офісу Генерального Прокурора України за березень-грудень 2022 р. було обліковано 3 851 кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК України (з них 620 – з обвинувальним актом), за 2023 рік – 3 207 (з них 984 – з обвинувальним актом), за січень-червень 2024 р. – 1 620 (з них 288 – з обвинувальним актом) [4] постає нагальна потреба дослідити кримінально-правову характеристику колабораційної діяльності.

Варто наголосити, що колабораційна діяльність є найпоширенішим кримінальним правопорушенням (більше 50 %) серед злочинів проти основ національної безпеки України, що підсилює важливість актуальності дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема-тикою питань, що стосуються кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності в Україні займалися науковці Батраченко Т. С., Головкин О. В., Ємельянов Р. О., Єлаєв Ю. Л., Зайцев О. В., Коломієць В., Лігун А., Перепелиця С., Сказко І. Р., Часник М. І. та інші. Проте, незважаючи на значний науковий і практичний інтерес в останні роки до проблеми колабораційної діяльності в Україні, питання кримінально-правової характеристики складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, досліджено недостатньо, в результаті чого виникає ряд проблем у сфері правозастосування.

Формулювання цілей. Метою пропонованого дослідження є проведення кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності, виявлення ключових проблем правозастосування у цій сфері та надання пропозицій щодо вирішення виявлених проблем та вдосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» вступила в дію з 15 березня 2022 р. із набуттям чинності Закону № 2108-ІХ [3]. Міжнародне гуманітарне право також передбачає відповідальність за колабораційну діяльність. Відповідні положення містяться в Женевських конвенціях і додаткових протоколах до них. Наприклад, IV Женевська конвенція захищає цивільних осіб у часи війни і передбачає покарання за співпрацю з окупантом [5].

Ст. 111-1 КК України знаходиться в Розділі 1 «Злочини проти основ національної безпеки України» [1], які є одними із найбільш небезпечних, тому що вони мають безпосередній вплив на життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави. Зважаючи на ці особливості доцільно провести кримінально-правову характеристику колабораційної діяльності.

Ст. 111-1 КК України містить 8 частин і включає значну кількість складів кримінальних правопорушень щодо співпраці з державою-агресором [1]. Визначення та класифікація таких діянь є ключовими для забезпечення ефективного кримінального переслідування та покарання осіб, що вчиняють ці злочини. Для того щоб зрозуміти правову природу досліджуваного об'єкта, необхідно розглянути зміст поняття «колабораційна діяльність» та його кримінально-правові ознаки.

Зміст поняття «колабораційна діяльність» в українському законодавстві визначається як співпраця з окупаційною владою чи агресором з метою надання їм допомоги

або сприяння їхнім діям. Основним нормативно-правовим актом, що регулює цю сферу є КК України, зокрема стаття 111-1 «Колабораційна діяльність» [1]. З точки зору Т. С. Батраченко, колабораційна діяльність охоплює свідоме та добровільне співробітництво громадян з окупаційною владою або державою-агресором. Зміст цього поняття включає різні форми підтримки ворога, такі як політична, військова, економічна, інформаційна діяльність [6].

На думку О. В. Головкина та І. Р. Сказко колабораціонізм є умисно вчиненим громадянином України діянням, яке посягає на суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність, обороноздатність, державну, економічну чи інформаційну безпеку України та полягає у виконанні організаційно-розпорядчих та (або) адміністративно-господарських повноважень у незаконно створених органах, установах і підприємствах публічного сектору на території України, яка не контролюється її державною владою [7, с. 235–247].

Міністерство юстиції України провело роз'яснення поняття «колаборант» та «колабораційна діяльність»: «Колаборант – це той, хто співпрацює або очолює органи якоїсь новоствореної квазіреспубліки. Колаборація – це умисна діяльність, коли людина фактично робить все, аби підірвати суверенітет держави і в тому числі – отримати з цього собі якийсь зиск» [8].

Проведемо аналіз вибіркової частини досліджуваної ст. 111-1 КК України. Дії, які криміналізовані у ч. 1 ст. 111-1 КК України «Публічне заперечення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України...» спрямовані на дискредитацію суверенітету та територіальної цілісності України. Публічні заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора, співпраця з окупаційною адміністрацією підривають державну владу та сприяють окупаційній адміністрації у встановленні контролю над тимчасово окупованими територіями [1].

Такі дії як забезпечення громадянами України роботи навчальних закладів та інших установ на окупованій території за законами окупаційної влади сприяють інтеграції окупованих територій у правову систему держави-агресора та підривають національну ідентичність населення. Саме тому такі дії криміналізовані у ч. 3 ст. 111-1 КК України [1].

Дії, які криміналізовані у ч. 4 ст. 111-1 КК України, а саме передача матеріальних ресурсів чи іншої допомоги окупаційним силам [1], створюють загрозу для національної безпеки та суверенітету України.

Необхідність криміналізації таких дій як організація або участь у заходах політичного, економічного, культурного чи іншого характеру, спрямованих на підтримку окупаційної влади у ч. 6 ст. 111-1 КК України викликана тим, що такі дії сприяють легітимізації окупації та підриву суверенітету України.

Кримінально-правова кваліфікація колабораційної діяльності передбачає встановлення об'єктивних та суб'єктивних ознак кримінального правопорушення. Об'єктивні ознаки включають фактичні дії, які становлять колабораційну діяльність, тоді як суб'єктивні ознаки включають мотиви, цілі та умисел особи, яка вчиняє такі дії.

Основним об'єктом кримінального правопорушення колабораційної діяльності є національна безпека та суверенітет держави. Додатковими об'єктами можуть бути громадський порядок, економічна стабільність, право власності та життя громадян.

До об'єктивної сторони колабораційної діяльності належать конкретні діяння, перелічені в частинах 1–8 ст. 111-1 КК України, які становлять співпрацю з ворогом та передбачають окремі складі кримінальних правопорушень. Це можуть бути як публічні, так і приховані дії, що спрямовані на підтримку ворога або окупаційної влади: публічні висловлювання, добровільне зайняття громадянином України посади у незаконних органах влади, ство-

рених на тимчасово окупованій території, передача ресурсів, організація заходів, тощо.

Як приклад можна навести вирок Сакаганського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у спрощеному судовому провадженні № 1-кп/214/854/24 стосовно громадянки України, яка розмістила чотири публікації у соціальній мережі «Однокласники», в яких містяться публічні заклики до підтримки дій держави-агресора, збройних формувань держави-агресора. Умисні дії обвинуваченої виразились у публічних закликах до підтримки дій держави-агресора, збройних формувань держави-агресора та були кваліфіковані за ч. 1 ст. 111-1 КК України [9].

Наступним елементом кримінально-правової характеристики є суб'єкт колабораційної діяльності. Законодавчо визначено, що: «суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність» [1] (ч. 1 ст. 18 КК України). Згідно із загальним правилом «кримінальний відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років» [1] (ч. 1 ст. 22 КК України). Однак з цього загального правила є винятки, зокрема до кримінальної відповідальності притягуються особи, які досягли на час вчинення злочину чотирнадцятирічного віку, за вчинення суспільно небезпечних діянь, вичерпний перелік яких міститься в частині другій статті 22 КК України, серед яких немає досліджуваної ст. 111-1 КК України [1]. Досліджуючи ст. 111-1 КК України, що передбачає відповідальність за колабораційну діяльність, з огляду на буквальне тлумачення змісту диспозиції чч. 1, 2, 3, 5, 7 цієї статті можна зробити висновок, що суб'єкт злочину тут спеціальний, так як в ній міститься вказівка на додаткову ознаку, що характеризує суб'єкт посягання – громадянство України. Кримінальні правопорушення, які передбачені чч. 4, 6 ст. 111-1 КК України можуть вчинятися загальним суб'єктом.

Також важливе значення для кримінально-правової кваліфікації має місце вчинення кримінального правопорушення. Так, наприклад, у ч. 1 та ч. 6 місцем вчинення колабораційної діяльності варто вважати не тільки окуповані території, оскільки цього законодавець чітко не передбачив у диспозиції. Отже, це може бути будь-яка частина України. Склад даного кримінального правопорушення – формальний, так як не передбачає настання обов'язкових шкідливих наслідків таких діянь.

Суб'єктивна сторона включає наявність прямого умислу, зокрема свідоме здійснення дій на користь держави-агресора, а також мотиви та цілі, які можуть включати політичні, ідеологічні, економічні або особисті інтереси, а для окремих частин ст. 111-1 КК України може бути наявність специфічної мети, яка зазначається у диспозиції. Це може бути виражено як у формі активної пропаганди на підтримку держави-агресора, так і у виконанні посадових обов'язків у незаконних органах влади [10, с. 99–104].

Так, у справі № 317/1106/23 Запорізького районного суду Запорізької області про кримінальне правопорушення, яке передбачене ч. 7 ст. 111-1 КК України, було встановлено, що ОСОБА, перебуваючи на тимчасово окупованій російською федерацією території смт Веселе Мелітопольського району Запорізької області, будучи колишнім співробітником ГУ МВС України в Запорізькій області звільненим у спеціальному званні «майор міліції», маючи відповідну освіту, фахові знання та досвід роботи у правоохоронному органі, діючи умисно, із власних корисливих мотивів та з метою підтримання окупаційної влади, встановленої збройними формуваннями російської федерації, маючи проросійські погляди та критичне ставлення до діючої законної влади в Україні, достовірно усвідомлюючи протиправність своїх дій та передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків, прийняв пропозицію невідомої особи з кола представників збройних формувань та окупаційної адміністрації дер-

жави агресора та добровільно зайняв посаду оперуповноваженого територіального підрозділу незаконно створеного правоохоронного органу – т.зв. «Веселовського відділення Головного управління МВС в Запорізькій області» (рос. мов.). ОСОБУ було визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 7 ст. 111-1 КК України та призначено покарання у вигляді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі, з позбавленням права обіймати будь-які посади у органах державної влади та місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах, а також організаціях, що надають публічні послуги строком на 10 (десять) років, з конфіскацією всього майна, що належить йому на праві власності [11]. Суб'єкт у цій справі буде: загальний – фізична осудна особа, а також спеціальний – громадянин України. Суб'єктивна сторона даного кримінального правопорушення виражається у прямому умислі, оскільки особа усвідомлювала характер небезпечного діяння, передбачала це та бажала настання наслідків. Дане діяння кваліфікується як особливо тяжкий злочин.

Особливо кваліфікованим складом злочину колабораційна діяльність (частина 8 статті 111-1 КК України) є вчинення особами, зазначеними у чч. 5-7 ст. 111-1 КК України, дій або прийняття рішень, що призвели до: 1) загибелі людей (тобто, до смерті хоча б однієї фізичної особи); 2) настання інших тяжких наслідків (визначення дефініції «інших тяжких наслідків» передбачено в нормах пункту 4 Примітки до ст. 111-1 КК України). В даному випадку, склад злочину (ч. 8 статті 111-1 КК України) є закінченим кримінальним правопорушенням (ч. 1 ст. 13 КК України) з моменту настання хоча б одного із вищезазначених альтернативних суспільно небезпечних наслідків. Як відмітили Р. О. Ємельянов та Ю. Л. Єлаєв, що відносно таких тяжких наслідків даного злочину, як, зокрема, умисне спричинення тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК України) необхідно виходити з наукового підходу відповідно до якого: «Якщо фактично конкретні наслідки настали, то вони не змінюють кваліфікацію цих злочинів, але впливають на ступінь суспільної небезпечності» [1; 12].

Правильна кваліфікація колабораційної діяльності вимагає чіткого відмежування від інших складів злочинів, передбачених КК України:

1. Державна зрада (ст. 111 КК України). Колабораційна діяльність часто перетинається з державною зрадою, але ключова різниця полягає в тому, що державна зрада передбачає дії, спрямовані на зміну конституційного ладу або територіальної цілісності України на користь іноземної держави, тоді як колабораційна діяльність зосереджується на співпраці з окупаційною владою або збройними силами держави-агресора. Слушно зазначив щодо відмежування цих двох кримінальних правопорушень С. Перепеліця, вказавши на їх важливу розмежувальну ознаку – період вчинення діяння: до окупації території – це державна зрада, після окупації – колабораційна діяльність [13].

2. Пропаганда війни (ст. 436 КК України) [1]. Пропаганда війни включає поширення матеріалів, що містять заклики до агресивних дій, але не обов'язково включає співпрацю з окупаційними силами.

3. Створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК України) [1]. Колабораційна діяльність може включати елементи співпраці з терористичними організаціями, але в такому випадку необхідно оцінити, чи дії особи підпадають під визначення колабораційної діяльності або створення та участі в терористичній групі.

4. Пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України) [1]. Ст. 111-1 КК України містить перелік видів діяльності, яка вважається колабораційною – публічна підтримка дій держави-агресора, обіймання керівних та некерівних посад в окупаційних адміністраціях, впровадження стандартів освіти держави-агресора тощо. Всі ці дії, зокрема, можуть підпадати і під визначення дій, спрямованих на підтримку (пособництво) держави агресора. Також у ст. 111-2 КК

Україні криміналізовано добровільний збір, підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, що на пряму перетинається з частиною четвертою статті 111-1 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за передачу матеріальних ресурсів та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором.

Аналіз практичного застосування ст. 111-1 КК України з офіційних даних Єдиного державного реєстру судових рішень показав, що існує потреба у подальшому вдосконаленні законодавства для більш чіткого визначення меж колабораційної діяльності та її відмежування від інших злочинів. Регулярний перегляд і вдосконалення законодавства на основі аналізу судової практики та змін у суспільно-політичній ситуації. Це дозволить забезпечити актуальність і ефективність правових норм у боротьбі з колабораційною діяльністю. Також важливо, на нашу думку, співпрацювати Україні з міжнародними організаціями та країнами-партнерами для обміну досвідом у боротьбі з колабораційною діяльністю. Це може включати участь у міжнародних тренінгах, конференціях та інших заходах.

При кваліфікації діянь важливо на практиці не переходити межу і зробити так, щоб громадяни України, які хочуть жити в Україні, але вимушені були залишитися на окупованих територіях та продовжувати забезпечувати та організовувати своє життя, а також життя своїх рідних за умов окупації могли бути захищеними, що після звільнення українська влада, переслідуючи колаборантів, утримається від безпідставних обвинувачень і покарань. У громадян України має бути впевненість, що якщо у них відсутній намір спричинити шкоду інтересам України та за відсутності шкідливих наслідків від їхньої діяльності для України вони не стануть жертвами необґрунтованих переслідувань. З цього приводу ми притримуємося наукових поглядів М. І. Часника, що для того, щоб не було на практиці необґрунтованих переслідувань колаборантів і щоб запобігати колабораційній діяльності варто за допомогою попереджувальної роботи зі сторони правоохоронних органів вміти не викликати своїми правовими заходами внутрішню ворожнечу серед українського населення, що стосується колабораціонізму, а доступно пояснювати громадянам зміст поняття колаборація та всі негативні наслідки, які вона викликає [14, с. 160–164].

Для вирішення проблеми застосування справедливого покарання для колаборантів ми вважаємо, що потрібно розробити та впровадити офіційні методичні рекомендації для суддів і правоохоронців щодо застосування статті 111-1 КК України.

При дослідженні кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності в Україні ми виявили проблему відсутності єдиної судової практики. Різні суди можуть приймати різні рішення щодо подібних справ, що призводить до правової невизначеності і нерівності перед законом. Наприклад, дві особи, які здійснили однакові дії, можуть отримати різні вирoki залежно від регіону чи судді. Так, для прикладу, на практиці досить часто одні і ті ж дії в одних провадженнях судді кваліфікують за сукупністю стст. 111, 258-3 та 260 КК України, а в інших – за сукупністю стст. 111 та 111-1 КК України. З метою вирішення вказаної проблеми варто розробити та впровадити систему узагальнення судової практики щодо колабораційної діяльності на основі рішень вищих судових інстанцій.

Ще одну проблему, яку ми виявили при дослідженні кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності є недостатність доказової бази. Колабораційна діяльність часто пов'язана з діями, які важко документувати або підтвердити свідченнями. Наприклад, участь у заходах чи висловлювання у соціальних мережах можуть бути важкими для фіксації та подання як доказів у суді.

Задля вирішення вказаної проблеми варто впровадити сучасні технології збору та обробки доказів, включаючи використання цифрових технологій для фіксації інформації з соціальних мереж та інших онлайн-джерел, а також постійно підвищувати кваліфікацію правоохоронців у сфері збору та збереження доказів колабораційної діяльності.

Отже, кримінально-правова характеристика колабораційної діяльності є складною і потребує детального аналізу нормативно-правової бази, об'єктивних і суб'єктивних ознак кримінального правопорушення, а також проблем і перспектив удосконалення правозастосування. Ефективна боротьба з колабораціонізмом вимагає комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, підвищення кваліфікації правоохоронців та суддів, а також активна співпраця з міжнародними партнерами. Запропоновані шляхи вирішення можуть значно підвищити ефективність боротьби з цим явищем, забезпечивши належну правову оцінку дій осіб, які співпрацюють з агресором або окупаційною владою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.07.2024).
2. Зайцев О.В. Особливості кримінально-правової кваліфікації колабораційної діяльності в освітній сфері. *Вісник ЛННІ ім. Е.О. Дідоренка*. 2024. Вип. 1(105). С. 88–101.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 26.06.2024).
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-травень 2024 року. Офіційний сайт Офісу Генерального Прокурора України. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-gozsliduvannya-2> (дата звернення: 26.06.2024).
5. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: Конвенція від 12 серпня 1949 року / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 14.07.2024).
6. Батраченко Т.С. Колабораційна діяльність в умовах війни: поняття та кримінальна відповідальність за протиправні дії. 2023. С. 73–97. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/322/8759/18360-1?inline=1>
7. Головкін О.В., Сказко І.Р. Колабораціонізм в Україні: дискусійні аспекти. *Держава і право*. 2018. Випуск 78. С. 235–247.
8. Коломієць В. У Мін'юсті пояснили, хто вважається колаборантом. За матеріалами Судово-юридичної газети [Електронний ресурс]. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/238268-u-minyusti-poayasnili-khto-vvazhayetsya-kolaborantom>
9. Вирок Саксаганського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у спрощеному кримінальному провадженні № 1-кп/214/854/24 від 09.07.2024. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120274928>.
10. Лігун А. Суб'єктивні ознаки колабораційної діяльності. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 1. С. 99–104. URL: <https://kingu-visnyk.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/59>.
11. Вирок Запорізького районного суду Запорізької області у кримінальному провадженні № 1-кп/317/95/2024 від 08.07.2024. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120215875>.
12. Ємельянов Р.О., Єлаєв Ю.Л. Кримінально-правова характеристика колабораційної діяльності. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 100–109. URL: <https://www.publicne-pravo.com.ua/files/51/11.pdf>
13. Perepelytsia S. Criminal Law Aspects of Wartime Collaboration in the Criminal Code of Ukraine. In: Nechyporuk, M., Pavlikov, V., Krytskyi, D. (eds) *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering – 2023*. ICTM 2023. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 996. Springer, Cham. 2024. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-60549-9_15
14. Часник М.І. Оцінка рівня свідомості громадян щодо колаборації та можливості запобігання їй шляхом попереджувальної роботи правоохоронних органів. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2-4. С. 160–164. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/932>.